

DADES ADDICIONALS SOBRE ELS HEMÍPTERS TERRESTRES DE LA RESERVA NATURAL DE SEBES I MEANDRE DE FLIX I EL SEU ENTORN, RIBERA D'EBRE (HETEROPTERA)¹

P. J. Jiménez, E. Ribes & J. Ribes

ABSTRACT

Additional data on terrestrial Heteroptera in the Sebes and Flix Meander Wildlife Nature Reserve and surrounding area (Ribera d'Ebre, Catalonia, Spain). The authors follow the survey about terrestrial Heteroptera in the Sebes and Flix Meander Wildlife Nature Reserve (Jiménez *et al.*, 2003), since June 2002 until now, with quantitative and qualitative increases. They specially point out the mirid *Orthotylus (Orthotylus) siuranus* Wagner, 1964, described from Siurana de Prades, find also at Cerdanyola del Vallès and, now, here, which is the third record for this plant bug. Another mirid, *Dasycapsus theryi* Poppius, 1912, was described from Algeria and later only captured in València and Saragossa provinces. The shore bug *Chartoscirta cincta cincta* (Herrich-Schaeffer, 1841) is a large eurosiberian-ethiopian element, not frequent in Iberian area and not recorded until now in Catalonia (J. Ribes *et al.*, 2004).

Key words: Heteroptera, faunistics, additional data, Flix Reserve.

Pere Josep Jiménez. Grup de Natura Freixe. Major 56, 2n. 43750 Flix.
Eva Ribes i Jordi Ribes. València 123-125, ent., 3a. 08011 Barcelona.

RESUM

Els autors reprenen l'estudi dels heteròpters terrestres de la Reserva Natural de Sebes i Meandre de Flix (Jiménez *et al.*, 2003) d'ençà del mes de juny del 2002, amb increments quantitativus i qualitativus de consideració. Mereixen un interès especial el mírid *Orthotylus (Orthotylus) siuranus* Wagner, 1964, descrit de Siurana de Prades, trobat també a Cerdanyola del Vallès i ara aquí, constituint, doncs, la tercera citació de l'insecte. Un altre mírid, *Dasycapsus theryi* Poppius, 1912 es va descriure d'Algèria i posteriorment s'ha capturat a les províncies de València i de Saragossa. *Chartoscirta cincta cincta* (Herrich-Schaeffer, 1841) és un sàldid d'àmplia dispersió eurosiberiana amb extensió etiòpica, rar a l'àrea ibèrica i que no s'havia trobat mai a Catalunya (J. Ribes *et al.*, 2004).

¹ Aquest treball ha comptat amb el finançament del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

INTRODUCCIÓ

Situats al nord de la comarca de la Ribera d'Ebre, la zona de Sebes i el meandre de Flix són dos espais fluvials de l'Ebre inclosos al PEIN (Pla d'Espais d'Interès Natural) que estan separats per la presa de Flix. El 1995, tots dos espais, van ser declarats Reserva Natural de Fauna Salvatge sota la denominació de Riberes de l'Ebre a Flix. En aquests espais destaca la presència d'extensos canyissars i un bosc de ribera gairebé intacte. L'exuberant espai fluvial contrasta fortament amb els terrenys que el voregen, amb una vegetació esclarissada de brolles i màquia alternada amb alguna pineda de pi blanc. Aquesta cobertura vegetal és conseqüència d'un clima de transició entre el mediterrani marítim temperat i el clima purament continental amb una precipitació mitjana anual inferior als 400 mm i a la salinitat dels terrenys de les terrasses fluvials que l'envolten. Com a conseqüència, en un espai molt reduït podem trobar una fauna associada a ambients molt diferenciats.

D'ençà de l'any 2001, a la Reserva natural de Sebes i Meandre de Flix (Ribera d'Ebre), es du a terme un estudi de la fauna entomològica present tant a la zona protegida com al seu entorn més immediat. El fet que l'any 1973 es localitzés en aquesta zona un hemípter heteròpter, *Tuponia (Chlorotuponia) pictiscutum* Wagner, 1975, que no s'ha trobat mai enlloc més, fou una de les principals motivacions per engegar aquest treball de recerca. La voluntat dels responsables de la Reserva de disposar de dades actualitzades sobre aquesta espècie i sobre altres grups d'invertebrats van possibilitar l'inici dels treballs de prospecció. L'objectiu és disposar del coneixement sobre la diversitat d'espècies presents per tal de tenir-ho en compte a l'hora de fer una correcta gestió de l'espai natural.

Les prospeccions realitzades durant el període comprès entre el 9 de maig de 2001 i el 31 de maig de 2002, així com tot el que es coneixia prèviament, ja van permetre identificar 103 espècies d'hemípters (Jiménez *et al.*, 2003), unes quantes de les quals de remarcable interès per a la fauna catalana. Aquests resultats van encoratjar els responsables de l'estudi a continuar les prospeccions i ampliar-ne els hàbitats mostrejats.

En el present treball es palesen els resultats de les recerques fetes sobre els heteròpters terrestres de la Reserva des del mes de juny de l'any 2002 fins a mitjans de juny del 2004, amb un total de cinquanta-quatre noves espècies assenyalades, que cal sumar a les 103 precedents. Se n'han de destacar quatre, totes ja inventariades a Ribes *et al.* (2004) i que es desglossen així: Un mascle d'*Orthotylus (Orthotylus) siuranus* Wagner, 1964, un mírid descrit sobre exemplars de Siurana de Prades, agregat del municipi de Cornudella (Priorat), i retrobat a Cerdanyola (Vallès Occidental) (E. Ribes & J. Ribes, 2001); esdevé, doncs, la tercera localitat d'aquest endemisme català. Un mascle de *Dasycapsus theryi* Poppius, 1912 que és un altre mírid molt interessant, especialment remarcable per la seva distribució geogràfica; en efecte, fou descrit d'Algèria i posteriorment capturat a les províncies de València i de Saragossa (J. Ribes *et al.*, 1997), fins ara sense cap més localitat coneguda. Un altre mascle de *Plagiognathus (Plagiognathus) bipunctatus* Reuter, 1883, així mateix un altre mírid, resulta ser el primer esment que es fa d'aquesta espècie mediterrània septentrional per al nostre país. Hem de citar finalment el sàlvid *Chartoscyrtia cincta cincta* (Herrich-

Schaeffer, 1841), element d'extensa dispersió aurosiberiana, però amb escassos registres ibèrics i nou per a Catalunya.

LLISTA D'ESPÈCIES

SALDIDAE

Chartoscirta cincta cincta (Herrich-Schaeffer, 1841). VII-2003, pitfall, O. Pobleu leg. 15-VIII-2003, T. Yélamos leg. És un element ripícola paleàrtic estès a la regió afrotropical (Péricart, 1990, Lindskog, 1995). Es tracta d'un insecte capturat per primera vegada a Catalunya i inventariat al Catàleg d'heteròpters de J. Ribes *et al.* (2004).

MIRIDAE

Macrolophus melanotoma (A. Costa, 1853). Mírid holomediterrani zoofitòfag, que en estat natural és hoste de l'olivarda (*Inula viscosa*) (Wagner, 1974a) i que s'ha emprat en la lluita biològica, especialment contra la mosca blanca dels hivernacles (*Trialeurodes vaporariorum*) (Goula & Alomar, 1994). 1-VI-2003, passera, a la llum, F. Vallhonrat leg.

Deraeocoris (Camptobrochis) serenus (Douglas & Scott, 1868). Depredador de dispersió holomediterrània típica que viu sobre nombroses plantes (Wagner & Weber, 1964) i és molt freqüent a tot el territori. 1-VI-2003.

Deraeocoris (Deraeocoris) ruber (Linnaeus, 1758). Mírid entomòfag euromediterrani introduït al continent americà (Kerzhner & Josifov, 1999) que viu sobre plantes molt diverses (Stichel, 1955/1962), generalment en indrets més o menys humits. És de coloració extremadament variable. 15-VI-2004.

Calocoris affinis (Herrich-Schaeffer, 1835). Conegut de l'Europa central i meridional així com del Magrib (Kerzhner & Josifov, 1999). Wagner (1974a) el comenta de *Salvia* i *Urtica*. 1 mascle, 16-VI-2003; 1 femella, 15-VI-2004. Les esmentades captures, fetes batent plantes baixes, esdevenen la segona i tercera citacions catalanes, ja que fins ara només es coneixia de l'Alt Penedès (J. Ribes *et al.*, 2004).

Capsus ater (Linnaeus, 1758). És una espècie de distribució holàrtica que viu en indrets secs sobre plantes molt diverses (Stichel, 1955/1962; Wagner, 1974a). 10-V-2003, A. Viñolas leg.

Dichroscytus algiricus Wagner. Es distribueix per l'àrea mediterrània occidental (Ribes *et al.*, 1997, Kerzhner & Josifov, 1999) i viu sobre diferents espècies de *Juniperus*, 14-III-2004.

Lygus pratensis (Linnaeus, 1758). Element holopaleàrtic eurioic gens especialitzat i freqüent arreu (J. Ribes *et al.*, 1997). 15, 20 i 22-VIII-2002, 15-V-2003., 20 i 22-VIII-2003. Ací sobre *Limonium*.

Miridius quadrivirgatus (A. Costa, 1853). Espècie holomediterrània que s'hostatja sobre diferents poàcies, inclosos cereals com l'ordi i el sègol (Wagner, 1974a). 1-VI-2003, passera i vall de St. Joan, a la llum, F. Vallhonrat leg.

Halticus macrocephalus Fieber, 1858. És un heteròpter holomediterrani hoste de *Clematis* i *Carduncellus* (Wagner, 1974b). V-2003.

Plagiotylus maculatus Scott, 1874. Insecte només conegut de l'àrea ibèrica i del sud de França, que es troba en indrets xeròfils i solejats, segons Wagner (1974b) sobre *Teucrium chamaedrys*. 1 mascle, 1-VI-2003. Vall de St. Joan, a la llum, F. Vallhonrat leg.

Heterocordylus (Heterocordylus) tibialis (Hahn, 1833). Element euromediterrani zoofitòfag especialment freqüent sobre diverses espècies de fabàcies, encara que de fet se'l veu a totes les plantes on viuen els petits insectes dels qual es nodreix (J. Ribes *et al.*, 1997). 17-V-2003.

Orthotylus (Melanotrichus) flavosparsus (C.R. Sahlberg, 1841). És una espècie holàrtica estesa per part del continent americà (Henry & Froeschner, 1988). Es tracta d'un mírid molt comú en tota mena de biòtops ruderals, nitròfils, que s'hostatja especialment sobre diverses quenopodiàcies (Wagner, 1974b, J. Ribes *et al.*, 1997). 1-VI-2003, a la llum, F. Vallhonrat leg.

Orthotylus (Orthotylus) nassatus (Fabricius, 1787). Element paleàrtic occidental estès a l'Amèrica del Nord (Henry & Froeschner, 1988, Kerzhner & Josifov, 1999). És un hoste de diverses frondoses (Stichel, 1955/62, Wagner, 1974b). 1-VI-2003, a la llum, F. Vallhonrat leg., ací probablement infeudat a *Populus* o *Salix*. També a la llum: 15-V-2004.

Orthotylus (Orthotylus) siuranus Wagner, 1964. De moment és un endemisme català estricta (Wagner, 1974b), que constitueix la tercera troballa per a Catalunya (J. Ribes *et al.*, 2004), la biologia del qual ens resulta encara desconeguda. 1-VI-2003, passera, a la llum, F. Vallhonrat leg.

Amblytylus scutellaris Horváth, 1905. Element mediterrani occidental (Kerzhner & Josifov, 1999) del qual no coneixem la seva planta hoste. 1-VI-2003, a la llum, F. Vallhonrat leg.

Dasycapsus theryi Poppius 1912. Tàxon descrit d'Algèria i conegut també d'Aragó i el País Valencià (J. Ribes *et al.*, 1997), que viu sobre *Helianthemum* (Matocq, 1994). És una espècie força semblant exteriorment a *Megalocoleus bolivari* (Reuter, 1879), però ambdues se separen molt bé per la vesica dels mascles, que tenen una estructura completament diferent. 1 mascle, 1-VI-2003, Vall de St. Joan, a la llum, F. Vallhonrat leg. Primera troballa catalana inventariada al catàleg de J. Ribes *et al.* (2004).

Oncotylus (Oncotylus) viridiflavus viridiflavus (Goeze, 1778). Element europeu estès fins a l'Àsia central (Kerzhner & Josifov, 1999). Segons Stichel (1955/62) i Wagner & Weber (1964) viu sobre espècies del gènere *Centaurea*. 1 mascle, 1-VI-2003, a la llum, F. Vallhonrat leg.; 5-IV-2004, restes d'un exemplar mascle; 15-VI-2004.

Plagiognathus (Plagiognathus) bipunctatus Reuter, 1883. Element mediterrani septentrional que s'estén cap a Centreuropa i Àsia occidental (Kerzhner & Josifov, 1999). 1 mascle, 20-V-2003. Aquest és el primer registre per a Catalunya (J. Ribes *et al.*, 2004). Dins l'àrea ibèrica es coneix de Madrid i dels Monegres i en aquesta darrera localitat se l'assenyala de *Carduus bourgeanus*, *Marrubium vulgare* i *Suaeda vera* (J. Ribes *et al.*, 1997).

NABIDAE

Himacerus (Aptus) mirmicoides (O. Costa, 1834). Depredador de tota mena d'insectes, que viu en diferents plantes baixes, arbustives i arbòries i també a terra (Wachmann, 1989), especialment en llocs relativament humits. Té una dispersió holomediterrània expansiva i s'estén des d'Irlanda i Suècia meridional fins a l'Iran (Kerzhner, 1996). Esdevé un dels nàbids més freqüents arreu. V-2003.

ANTHOCORIDAE

Orius (Dimorphella) albidipennis (Reuter, 1884). Element de dispersió mediterrània meridional amb extensió ibèrica (Péricart, 1996). A la Conca de l'Ebre, aigües amunt, ateny Navarra i La Rioja (J. Ribes *et al.*, 1997). Es tracta d'un depredador polífaq que es troba en plantes diverses. Ací s'ha capturat sobre *Limonium*, alhora amb *Henestaris laticeps* i *Lygus maritimus*. 15-VIII-2002

Orius (Heterorius) horvathi (Reuter, 1884). És un antocòrid de dispersió aparentment eurosiberiana que viu damunt plantes molt diferents i sembla ser també molt polífaq (Péricart, 1972). 15-VIII-2002. Ací ha estat col·lectat conjuntament amb l'espècie anterior.

Orius (Orius) laevigatus laevigatus (Fieber, 1860). Element holomediterrani estès des de les illes Britàniques fins al Turkmenistan (Péricart, 1996). És un depredador poc especialitzat (J. Ribes *et al.*, 1997). 28-VIII-2002. A la Reserva de Sebes s'ha capturat especialment sobre plantes ruderals.

REDUVIIDAE

Peirates stridulus (Fabricius, 1787). Element mediterrani occidental, força freqüent, que no té cap preferència pel que fa als biòtops ni per les preses de les quals es nodreix (J. Ribes *et al.*, 1997). Generalment és terrícola. Larva V, 28-VIII-2002. Ací sota *Artemisia*.

Oncocephalus squalidus (Rossi, 1790). Element holomediterrani estès cap a l'est fins a la península Aràbica i cap al sud fins al Sudan. Les citacions d'Afganistan i Mongòlia (J. Ribes *et al.*, 1997) queden eliminades (P. V. Putshkov & †V. G. Putshkov 1996). 31-V-2002. F. Vallhonrat leg.

BERYTIDAE

Gampsocoris punctipes punctipes (Germar, 1822). Aquesta subespècie és de distribució euromediterrània amb una extensió fins a la península Aràbica (Péricart, 2001b). Aquí s'acostuma a trobar sobre distintes plantes glanduloses, especialment damunt *Ononis*. 15-VIII-2002.

LYGAEIDAE

Spilostethus pandurus (Scopoli, 1763). És un insecte de distribució holomediterrània i paleotropical que hiberna com a adult i que viu sobre nombrosos vegetals (Péricart, 1999). 4-VI-2004.

Tropidothorax leucopterus (Goeze, 1778). Element mesòfil, holomediterrani expansiu, estès fins a Centreuropa vers el nord i cap a l'est fins a l'Afganistan (Pé ricart, 1999, 2001a). Ací se n'ha verificat una pul·lulació en un peu de malví (*Althaea officinalis*). 28-VIII-2002.

Nysius senecionis senecionis (Schilling, 1829). Es tracta d'un heteròpter d'una àmplia distribució euroasiàtica i africana (Pé ricart, 2001a) que sembla viure sobre un gran nombre de plantes, especialment asteràcies (Pé ricart, 1999). 21-IV-2004.

Geocoris (Geocoris) macrocephalus (Rossi, 1790). Element xerotermòfil, holomediterrani expansiu (J. Ribes *et al.*, 1997). És un depredador conspicu especialment de nimfes d'heteròpters, que captura tot i corrent per terra (Pé ricart, 1999). 28-VIII-2002.

Oxycarenus (Oxycarenus) lavaterae (Fabricius, 1787). Espècie de distribució mediterrània occidental que es troba també a la península Aràbica i té una extensió etiòpica discontinua (Pé ricart, 1999, 2001a). És un insecte normalment gregari, que pot esdevenir plaga, particularment sobre tells i malvàcies (Goula *et al.*, 1999, E. Ribes & J. Ribes, 2001). 28-VIII-2002.

Beosus quadripunctatus (Müller, 1766). Element mediterrani septentrional estès cap a l'Afganistan (Pé ricart, 2001a). 11-VI-2002, exemplar malmès, enteranyinat; un altre en bon estat: V-2003. Dins l'àrea ibèrica esdevé bastant rar.

Emblethis denticollis Horváth, 1878. Element holopaleàrtic terrícola, ubiquista i polífag (Pé ricart, 1999). 28-VIII-2002.

Scolopostethus decoratus (Hahn, 1833). Element euromediterrani estès cap a l'Àsia central (Pé ricart, 2001a). Xeròfil i de règim granívor (Pé ricart, 1999). És un heteròpter força freqüent pertot arreu. 19-VIII-2002.

STENOCEPHALIDAE

Dicranocephalus agilis (Scopoli, 1763). Espècie de distribució holomediterrània expansiva (J. Ribes & Sauleda, 1979), considerada per Moulet (1995) com a paleàrtica. Viu principalment a les lletereses (*Euphorbia*), encara que Stichel (1955/1962) també l'indica d'altres plantes. 12.VI, 28-VIII-2002. A Catalunya és un heteròpter força comú.

ALYDIDAE

Micrelytra fossularum (Rossi, 1790). Element holomediterrani que habita en prats xeròfils (Wachmann, 1989) sobre poàcies. Larva V, 13-VI-2002.

RHOPALIDAE

Maccevethus caucasicus (Kolenati, 1845). Element mediterrani septentrional discontinu que ateny el riu Ural i l'Afganistan (Moulet, 1995). 1 mascle, 18-V-2003, que esdevé la tercera citació catalana (E. Ribes & J. Ribes, 2000). Als Monegres (Aragó) viu sobre *Carduus bourgeanus* i *Eryngium campestre* (J. Ribes *et al.*, 1997).

Maccevethus corsicus (Signoret, 1862). Element holomediterrani bastant freqüent trobat sobre *Carduus* (Moulet, 1995). 1 mascle, 18-V-2003. Aquesta espècie i la precedent només se separen amb seguretat per mitjà de la forma dels paràmers dels mascles i creiem que és la primera vegada que s'han capturat alhora totes dues espècies en un mateix biòtop.

Myrmus miriformis (Fallén, 1806). Es tracta d'una espècie eurosiberiana que s'ha trobat tant en terrenys secs, mesòfils, com en prats humits i s'alimenta d'herbes i fruits tendres (Wachmann, 1989). Nosaltres l'hem vist associada sovint a comunitats de poàcies xèriques (J. Ribes *et al.*, 1997), on pot arribar a ser abundant. 20-VI-2003.

Rhopalus (Rhopalus) lepidus Fieber, 1861. És un element holomediterrani difícil de separar de *R. rufus* Schilling, 1829. Segons Moulet (1995) habita en estacions xerofítiques associat a *Juniperus oxycedrus*, però V. G. Putshkov (1986) l'indica de cariofil·làcies i brassicàcies. 1 femella, 15-VIII-2002.

CYDNIDAE

Cydnus aterrimus (Forster, 1771). És un insecte pràcticament cosmopolita, d'amplíssima dispersió eurosiberiana, amb extensions discontinües a les regions etiòpica i indoaustral (J. A. Lis, 1999) i s'acostuma a trobar en biòtops xeròfils. Es comporta sovint com a sabulícola i afecciona les arrels i parts aèries de les eufòrbies (Stichel, 1955/1964). La femella té cura dels estadis preimaginals (Wachmann, 1989). Hi ha nombroses citacions catalanes provinents de molts autors i en localitats ben diverses (J. Ribes *et al.*, 2004) i de vegades esdevé molt freqüent. 21-VIII-2002.

Geotomus elongatus (Herrich-Schaeffer, 1840). Holomediterrani expansiu amb extensió transcaucàsica palesa (Stichel, 1955/1964, J. A. Lis, 1999). És un insecte que es troba generalment a terra o entre les arrels de distintes plantes. Capturat amb la mà-nega. 10-V-2003, A. Viñolas leg.

Ochetostethus tarsalis (Mulsant & Rey, 1852). Element aparentment de dispersió mediterrània meridional escampat des de les illes Canàries fins a l'Àrabia Saudita amb extensió ibèrica i al sud de França (J. A. Lis, 1999). No és rar a Catalunya on té un comportament terrícola i radicícola (Stichel, 1955/1964), encara que alguna vegada se'l captura batent plantes baixes, com és el cas de la present captura. 1 femella, 10-V-2003, A. Viñolas leg.

SCUTELLERIDAE

Eurygaster austriaca seabrai China, 1938. És una subespècie que només viu dins l'àrea ibèrica i al sud de França i pot arribar a esdevenir una plaga més o menys important dels cereals (del Cañizo, 1941). La majoria d'autors la separen de la subespècie nominal per la forma de l'àpex cefàlic (Stichel, 1955/1962), però Moulet (1984) exposa a més a més caràcters clars de diferenciació als paràmers i al fal·lus, que fins i tot inviten a revisar l'estatus actual de tots dos tàxons (J. Ribes *et al.*, 1997). 10-V-2003, A. Viñolas leg.

Eurygaster hottentotta (Fabricius, 1775). Element holomediterrani propi de comunitats xerotermòfiles. S'alimenta de diverses poàcies. Poc freqüent arreu i generalment capturat en exemplars aïllats. 15-VI-2002.

PENTATOMIDAE

Podops (Petalodera) dilatata Fieber & Puton, 1873. Sembla tractar-se d'un element mediterrani occidental restringit que es troba en terrenys humits, fins i tot pantanosos. VII-2003, pitfall, O. Poblet leg.

Antheminia absinthi (Wagner, 1952). Es tracta d'un endemisme ibèric estès cap al sud de França. És una espècie heliòfila que es troba en espais oberts. Viu sobre diferents plantes (J. Ribes *et al.*, 1997) i no és gaire freqüent. 19-VIII-2002.

Codophila varia (Fabricius, 1787). Element holomediterrani expansiu xerotermòfil (Kis, 1984) força ubiquista, citat de nombroses comunitats vegetals (J. Ribes *et al.*, 1997), on se'l captura pel procediment de l'espolsada. A Catalunya és ben comú. 15 i 28-VIII-2002.

Holcostethus strictus (Fabricius, 1803). Carapatell holomediterrani que no s'escampa cap a Centreuropa però que s'estén fins a l'Iran. Stichel (1955/1964) l'esmenta només d'espècies del gènere *Rubus*, però nosaltres l'hem capturat passant la mànega damunt distintes plantes baixes en biòtops molt diversos. 28-VIII-2002.

Neottiglossa bifida (A. Costa, 1847). Element holomediterrani que viu en terrenys variats, predominantment sobre plantes baixes. És bastant freqüent (J. Ribes *et al.*, 1997) i escampat pràcticament pertot arreu (J. Ribes *et al.*, 2004). V i VI-2002. Pitfall, O. Poblet leg.

Piezodorus lituratus (Fabricius, 1794). Carapatell holomediterrani expansiu amb apetències ecològiques poc estrictes i molt comú en tota mena de fabàcies, encara que tampoc desdenya d'altres plantes (J. Ribes *et al.*, 1997). Estès pertot Catalunya amb citacions de molts autors (J. Ribes *et al.*, 2004). 15 i 28-VIII-2002.

Sciocoris (Sciocoris) helferi Fieber, 1851. Element holomediterrani estès a Transcaucàsia (Stichel, 1955/1964) que viu en biòtops herbacis sota diferents plantes (Kis, 1984). Terrícola. 22-VII-2002.

Sciocoris (Sciocoris) sulcatus Fieber, 1851. Carapatell holomediterrani estès cap a l'Àsia central, xerotermòfil (Kis, 1984). Al nostre país esdevé bastant freqüent i se'l troba corrent per terra i fins i tot batent o espolsant herbes i plantes baixes. 24-IV-2003, T. Yélamos leg.

ADDENDA

S'han tornat a trobar exemplars de *Pachyxyphus yelamosi* J. Ribes & E. Ribes, 2000 els dos anys següents als primers registres de l'àrea d'estudi (Jiménez *et al.*, 2003). Cal indicar que coincideixen amb les dates primerenques verificades fins ara: 15-V-2003 i 21-V-2004.

AGRAÏMENTS

Són molts els col·laboradors que ens han ajudat en tasques de recol·lecció i probablement ens en descuidarem algun. Vagi, doncs, el nostre agraïment a les següents persones: J. J. P. De-Gregorio (Barcelona), I. Jurado (Ascó), O. Poblet (Flix), F. Vallhonrat (Barcelona), A. Viñolas (Barcelona) i T. Yélamos (Barcelona i Seròs).

REFERÈNCIES

- CAÑIZO, J. del, 1941. Notas sobre el «Sampedrito» del trigo (*Eurygaster austriacus* Seabrai Ch.). *Est. Fitopat. Agr. Madrid. Pat. Veg. y Ent. Agr. Trab. (N. S.)*, 61: 1-11.
- GOULA; M. & ALOMAR, O., 1994. Míridos (Heteroptera Miridae) de interés en el control integrado de plagas en el tomate. Guía para su identificación. *Bol. Sanidad Vegetal Plagas* 20, 131-143.
- GOULA, M., ESPINOSA, M., ERITJA, R. & ARANDA, C., 1999. *Oxycaenus lavaterae* (Fabricius, 1787) en Cornellà de Llobregat (Barcelona, España) (Heteroptera, Lygaeidae). *Bull. Soc. ent. France*, 104(1): 39-43.
- HENRY, T. J. & FROESCHNER, R. C., 1988. *Catalog of the Heteroptera or true bugs, of Canada and Continental United States*. E. J. Brill. Ed., Leiden, New York, København, Köln, I-XIX + 1-958.
- JIMÉNEZ, J., RIBES, E., RIBES, J., ROFES, J. & SOLÀ, C., 2003. Dades preliminars sobre els hemípters terrestres de la Reserva natural de Sebes i meandre de Flix i el seu entorn, Ribera d'Ebre (Heteroptera). *Ses. Entom. ICHN-SCL*, 12 (2001): 167-184.
- KERZHNER, I. M., 1996. Family Nabidae A. Costa, 1853 – damsel bugs. In: AUKEMA, B., & RIEGER, Chr. (ed.). Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. *Netherl. Ent. Soc.*, 2: 84-107.
- KERZHNER, I. M., & JOSIFOV, M., 1999. Miridae Hahn, 1833. In: AUKEMA, B. & RIEGER, Chr. (ed.). Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. *Netherl. Ent. Soc.*, 3: 1-576.
- KIS, B., 1984. *Fauna Republicii Socialiste România. Insecta. Vol. VIII, fasc. 8. Heteroptera Partea Generala și suprafamilia Pentatomoidea*. Acad. Rep. Soc. Rom., București, 1-216.
- LINDSKOG, P., 1995. Infraorder Leptopodomorpha. In: AUKEMA, B. & RIEGER, Chr. (Ed.). Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. *Netherl. Ent. Soc.*, 1: 115-141.
- LIS, J. A., 1999. Burrower bugs of the Old World – a catalogue (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae). *Genus*, 10(2): 165-249.
- MATOCQ, A., 1994. Description du mâle de *Dasycapsus theryi* Poppius, 1912, nouveau genre et nouvelle espèce pour l'Espagne et note sur *Dasycapsus minor* E. Wagner, 1961 (Heteroptera, Miridae). *Nouv. Rev. Ent. (N. S.)*, 11(4): 375-259.
- MOULET, P., 1984. *Eurygaster austriaca seabrai* China, 1938, sous-espèce nouvelle pour la faune française (Heteroptera, Pentatomidae). *Nouv. Rev. Ent. (N. S.)*, 1(3): 283-286.
- MOULET, P., 1995. *Hémiptères Coreoidea, Pyrrhocoridae et Stenocephalidae euro-méditerranéens*. Faune de France. France et régions limitrophes. 81. Féd. Franç. Soc. Sc. Nat. Paris, 1-336.
- PÉRICART, J., 1972. *Hémiptères Anthocoridae, Cimicidae et Microphysidae de l'ouest-Paléarctique*. Faune de l'Europe et du Bassin Méditerranéen, 7. Masson et Cie. Éd., Paris, 1-420.
- PÉRICART, J., 1990. *Hémiptères Saldidae et Leptopodidae d'Europe occidentale et du Maghreb*. Faune de France. France et régions limitrophes. 77. Féd. Franç. Soc. Sc. Nat. Paris: 1-238.
- PÉRICART, J., 1996. Family Anthocoridae Fieber, 1836 – flower bugs, minute pirate bugs. In: AUKEMA, B. & RIEGER, Chr. (ed.). Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. *Netherl. Ent. Soc.*, 2: 108-140.
- PÉRICART, J., 1999. *Hémiptères Lygaeidae euro-méditerranéens*. Faune de France. France et régions limitrophes. 84. Féd. Franç. Soc. Sc. Nat. Paris (1998), 3 vols. 84a: I-XX + 1-468 + 6 lames; 84b: 1-453 + 3 lames; 84c: 1-487 + 2 lames.
- PÉRICART, J., 2001a. Family Lygaeidae Schilling, 1829 – Seed-bugs. In: AUKEMA, B. & RIEGER, Chr. (ed.). Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. *Netherl. Ent. Soc.*, 4: 35-220.

- PÉRICART, J., 2001b. Family Berytidae Fieber, 1851 – Stilt-bugs. In: AUKEMA, B. & RIEGER, Chr. (ed.). Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. *Netherl. Ent. Soc.*, 4: 230-242.
- PUTSHKOV, P. V. & †PUTSHKOV, V.G., 1996. Family Reduviidae Latreille, 1807 – assassin-bugs. In: AUKEMA, B., & RIEGER, Chr. (ed.). Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. *Netherl. Ent. Soc.*, 2: 148-265.
- PUTSHKOV, V. G., 1986. *Heteroptères de la familia Rhopalidae*. Fauna de l'URSS. Akad. Nauk. SSSR, Zool. Inst., 146: 1-132 (en rus).
- RIBES, E. & RIBES, J., 2000. Noves dades d'hemipters per a Catalunya i territoris limítrofs (Heteroptera). *Ses. Entom. ICHN-SCL.*, 10 (1997): 5-29.
- RIBES, E., & RIBES, J., 2001. Clarícies sobre hemípters de la ciutat de Barcelona (Heteroptera). *Ses. Entom. ICHN-SCL.*, 11 (1999): 109-128.
- RIBES, J., BLASCO-ZUMETA, J. & RIBES E., 1997. Heteroptera de un sabinar de *Juniperus thurifera* L. en Los Monegros, Zaragoza. *Monografías SEA*, 2: 1-127.
- RIBES, J. & SAULEDA, N., 1979. Heterópteros de Alicante y zonas adyacentes. *Mediterranea*, 3: 123-158.
- RIBES, J., SERRA, A. & GOULA, M., 2004. Catàleg dels heteròpters de Catalunya (Insecta, Hemiptera, Heteroptera). *Inst. Cat. Hist. Nat./Inst. Est. Cat. – Sec. Ciènc. Biol.* Barcelona, 1-128.
- STICHEL, W., 1955/1962. *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen. II.Europa*. 1-2: 1-907; 3: 1-428; 4: 1-838; Index: 1-110. Stichel ed., Berlin-Hermsdorf.
- WACHMANN, E., 1989. *Wanzen beobachten-kennenlernen*. Neumann-Neudamm Ed., Melsungen: 1-274.
- WAGNER, E., 1974a. Die Miridae Hahn, 1831, des Mittelmeerraumes und der Makaronesischen Inseln (Hemiptera, Heteroptera). Teil. 1. *Ent. Abhandl.* 37, Suppl. (1970-1971): i-ii + 1-484.
- WAGNER, E., 1974b. Die Miridae Hahn, 1831, des Mittelmeerraumes und der Makaronesischen Inseln (Hemiptera, Heteroptera). Teil. 2. *Ent. Abhandl.*, 39 Suppl. (1973): i-ii + 1-421.
- WAGNER, E. & WEBER, H. H., 1964. *Hétéroptères Miridae*. Faune de France, 67: 1-591.